PROBLEMATIKA HODNOT U SPORTUJÍCÍ MLÁDEŽE

PROBLEMS OF VALUES BY SPORTSMANLIKE YOUTH

Martin Pěkný, Pavel Slepíčka

Katedra pedagogiky, psychologie a didaktiky, Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy v Praze, ČR

ABSTRAKT

The graduation theses discourses the value survey of the youth in the Czech Republic. The aim of the survey was to find out and to compare the value preferences of sportsmanlike youth and unsportsmanlike youth. The survey unit is divided into 2 groups of respondents { sportsmanlike youth, unsportsmanlike youth}. Schwartz Value Survey questionnaire (SVS) was used in order to identify the values and value types. The questionnaire was extended for the purposes of our research by three values that are associated with participating in sport. The three added values: mental and physical condition, active participation in sport, and physical attractiveness. The extended version of the questionnaire was re-validated for the Czech population (Kavalíř, 2003).

Keywords: values, value types, value orientation, sportsmanlike youth and unsportsmanlike youth

SOUHRN

Cílem příspěvku je deskripce a následné porovnání preference hodnot a hodnotových typů u mládeže sportující s mládeží nesportující. Pro zjišťování hodnot a hodnotových typů byl použit dotazník Schwartz Value Survey questionnaire (SVS), který byl pro účely našeho výzkumu rozšířen o tři hodnoty spojené se sportováním (psychofyzická kondice, možnost sportovat, být fyzicky atraktivní). Takto rozšířený dotazník byl v ČR revalidizován ve výzkumné studii (Kavalíř 2003).

Klíčová slova: hodnoty, hodnotové typy, hodnotová orientace, sportující a nesportující mládež

Úvod

Na pohybovou aktivitu je z psychologického hlediska možno pohlížet jako na součást interakčních procesů modifikujících život člověka, proto i aktivní sportování je možno v každé životní etapě považovat za součást životního stylu ovlivňující zejména kvalitu života.

I když účast na sportovních aktivitách je záležitostí především individuální, její realizace má nesporně společenský kontext. Jde o životní styl, v němž je sport integrován do každodenního režimu s tím, že zahrnuje rozmanité pohybové aktivity, které odpovídají aktuálním potřebám jedince.

V každé životní etapě lze zvažovat přínosy sportu pro jedince, jeho rozvoj jak somatický tak psychosociální.

Obecně lze říci, že sportování přináší v každé životní etapě obohacení prožitkové sféry, má vliv na poznávací procesy i psychickou odolnost. U sportující mládeže vystupuje do popředí mnohdy i výkon v dané sportovní disciplíně, ale postupně se

zvýrazňuje i sociální kontext sportování. Většina sportovních aktivit se odehrává v různých sociálních skupinách což vytváří předpoklady pro integraci do sociálního prostředí sportem vytvářeného, posiluje pocity sounáležitosti a identifikaci s tímto prostředím. Sociální komunikace nezbytná k provozování skupinových sportovních aktivit přispívá k saturaci potřeb afiliace a poskytuje možnost překonávat pocity sociální izolace (Kučerová, 1996). Psychosociální účinky sportování, jako součásti životního stylu, tak nesporně přispívají ke kvalitě života.

Na druhé straně je pohyb jedním z nejdůležitějších aspektů života, projevem individua vůči okolí, ale je i nositelem informace o procesech ve vnitřním prostředí, nejen o tělesném stavu, ale především o stavu duševním. Proto je možné z pohybového projevu člověka usuzovat na aktuální tělesný a duševní stav, jeho hodnotovou orientaci či na jeho postavení jak v makrosociálním tak mikrosociálním prostředí (Slepíčka, Hošek,

Hátlová 2006). V naší studii se zaměříme především na hodnoty a jejich strukturu u mládeže v souvislosti s jejich sportováním.

Vymezení pojmu hodnota

Při vymezování pojmu hodnota je patrný vliv multidisciplinárního přístupu, který zapříčiňuje značnou terminologickou nejednotnost při vymezování pojmu hodnota.

Například Rokeach, (1973) uvádí že hodnota je trvalé přesvědčení, že jistý druh jednání či jistý cílový stav existence, je osobně a společensky preferovanější ve srovnání s jinými druhy jednání či cílovými stavy existence. Jiný přístup volí Sak (2001), který tvrdí, že hodnoty jsou prvkem motivační struktury jedince a jsou spolu navzájem ve vztahu.

Schwartz (1992) přichází s názorem, že hodnoty jsou žádoucí transsituační cíle, lišící se ve významnosti a sloužící jako vůdčí principy v životě jedince či skupiny (Schwartz, 1992).

Podle společného typu cíle nebo motivačního zájmu Schwartz rozdělil hodnoty do 10 hodnotových typů:

Moc - vyjadřuje sociální status a prestiž, kontrolu a dominanci nad lidmi a zdroji, autoritu, bohatství, sociální

úspěch - klade důraz na hodnoty jako osobní úspěch, ambice, vliv, uznání.

Hédonismus - vyjadřuje hodnoty radostného užívání si života.

Stimulace - představuje hodnoty jako např. životní výzvy, novost, vzrušení a zážitky.

Samostatnost - vyjadřuje vlastní směřování, nezávislé myšlení, tvořivost, zvědavost, nezávislost.

Universalismus - klade důraz na pochopení jiných lidí, toleranci, ochranu lidí a přírody.

Benevolence - vyjadřuje hodnoty jako dobročinnost, schopnost odpouštět, být loajální.

Tradice - zdůrazňuje respektování a akceptování tradičních kulturních hodnot a myšlenek.

Konformita - znamená kontrolu aktivit, které mohou být jinými přijímány negativně, hodnoty jako slušnost,

poslušnost, sebedisciplína, úcta k rodičům a starším lidem jsou v popředí.

Bezpečnost - klade důraz na harmonii a stabilitu společnosti, vztahů, sebe sama, sociální pořádek, reciprocitu přízně, zdravý a pocit sounáležitosti.

Problém

Jedním z výrazných fenoménů v naší moderní společnosti je nedostatek pohybu - hypokineze, která ve svém důsledku nese pro mládež negativní psychosociální a zdravotní důsledky, jak je známo v EU je už 10% dětí obézních. Děti s nadváhou jsou náchylnější k nemocem, což ve svém důsledku má nezanedbatelný finanční zatížení na zdravotní systém naší společnosti. Podpora a rozvoj

participace mládeže na pohybových aktivitách nebude mít dlouhodobější úspěch, pokud tyto aktivity nebudou vysoce preferovány v hodnotovém systému mládeže. Proto se náš příspěvek věnuje deskripci hodnot u mládeže.

Cíl

Cílem příspěvku je deskripce a následné porovnání preference hodnot a hodnotových typů u mládeže sportující s mládeží nesportující.

Metody

Soubor sportující mládež tvořilo 58 respondentů, 32 (55,2%) mužů a 26 žen (44,8%) ve věku 16-19let, alespoň 2 roky soustavného tréninku 2 x týdně, sporty (fotbal, karate, atletika, orientační běh).

Soubor nesportující mládež tvořilo 51 respondentů 30 (58,8%) žen a 21 (41,2%) mužů ve věku 16-19let.

Pro získání hodnot byl použit dotazník Schwartz Value Survey metody (dále jen SVS) validizovaný pro naši populaci (Kavalíř, 2003). Dotazník obsahuje 60 hodnot. Respondenti mají za úkol vyjádřit důležitost každé hodnoty "jako vůdčího principu v mém životě" na devítistupňové Likertově škále (od „7“ nejdůležitější až po „1“ v protikladu k mým hodnotám). Lidé většinou vnímají hodnoty jako něco žádoucího, více či méně důležitého. Asymetrie této škály odráží rozlišování, které jednotlivci dělá, když přemýšlí o důležitosti hodnot.

Výsledky

Postavení hodnot spojených se sportem

Z hlediska rozsahu našeho příspěvku se budeme věnovat jen hodnotám spojeným se sportem, budeme prezentovat jejich postavení v hodnotovém žebříčku u sledovaného souboru respondentů. Jedná se o tyto hodnoty: Mít možnost sportovat, Fyzická kondice, Atraktivnost.

Z tabulky 1 je zřejmé, že nesportující respondenti řadí hodnoty spojené se sportem poměrně velmi nízkou ve svém hodnotovém žebříčku. Pokud přijmeme myšlenku o souvislosti mezi hodnotami a motivací, pak takto hodnotově orientovaní jedinci nebudou mít tendenci k zařazení sportu do svého životního stylu.

Tabulka 2 ilustruje situaci u sportující mládeže a ukazuje se, že hodnoty spojené se sportováním jsou v jejich hodnotovém žebříčku výše a hodnota mít možnost sportovat je řazena mezi deset nejvýznamnějších hodnot u sledovaných respondentů. I když, vzhledem k rozsahu souboru nelze vyvozovat jednoznačné závěry o vazbě mezi sportováním a hodnotovou orientací, lze však konstatovat odlišnosti v hodnotové orientaci u srovnávaných skupin, ilustrující možné motivační tendence vycházející z hodnotových preferencí.

Tab. 1. Pořadí hodnoty spojených se sportem - Nesportující mládež
Table 1. Sequence of values associated with participating in sport - unsportsmanlike youth

Pořadí	Nesportující mládež
48	FYZICKÁ KONDICE (být v dobré fyzické kondici)
50	ATRAKTIVNOST (být fyzicky atraktivní)
55	MOŽNOST SPORTOVAT (mít možnost provádět sportovní aktivity)

Tab. 2. Pořadí hodnoty spojených se sportem - Sportující mládež
Table 2. Sequence of values associated with participating in sport - sportsmanlike youth

Pořadí	Sportující mládež
9	MOŽNOST SPORTOVAT (mít možnost provádět sportovní aktivity)
30	FYZICKÁ KONDICE (být v dobré fyzické kondici)
40	ATRAKTIVNOST (být fyzicky atraktivní)

Porovnání sportující a nesportující mládeže podle hodnotových typů

Následně jsme porovnali hodnotové typy u sportující mládeže a mládeže nesportující. Rozdíly se ukázaly mezi respondenty sportujícími a nesportujícími zejména v hodnotových typech: Bezpečí, Hédonizmus, Benevolence, Stimulace a Konformita.

Při pohledu nato jaké hodnoty tvoří jednotlivé hodnotové typy se ukazuje, že například součást hodnotového typu Bezpečí je hodnota zdraví, která u sportující mládeže byla řazena na třetí místo mezi šedesáti zjišťovanými hodnotami a je preferována více než u mládeže nesportující. Hodnotový typ Bezpečí v sobě obsahuje i hodnoty spojené se sociálním mikroklimatem, což ilustruje možnou tendenci vyšší preferovanosti Bezpečí u sportující mládeže.

Jedním z možných motivů pro aktivní sportování je vnitřní uspokojení sportujícího

jedince pohybovou aktivitou. Vedle toho jsou i důležité sociální dimenze sportování, to jsou důvody, proč může být hodnotový typ Hédonizmus u sportující mládeže preferovanější.

Sport představuje v životě člověka nejen cílevědomou činnost vedoucí k úspěchu na poli závodním, ale je spojena s přátelstvím a ochotou pomáhat – proto hodnoty spojené s hodnotovým typem Benevolence jsou u sportujících respondentů více preferovány a posilovány.

Větší preference hodnotového typu Stimulace u sportující mládeže odpovídá charakteru sportovní činnosti, která je často spojena s novými často „rizikovými“ zážitky.

Na sledovaném vzorku se sportující respondenti ukázali jako méně konformní což by se dalo vysvětlit tím, že sport si žádá překonávání ostatních soupeřů a někdy i nevyhovujících sociálních norem.

Obr. 1. Hodnotové typy u sportující mládeže v porovnání s nesportující mládeží
Fig. 1. Value types of sportsmanlike youth compared with unsportsmanlike youth

Diskuze a závěr

Příspěvek je zaměřen na deskripci hodnot u mládeže, ukázalo se, že použitá metoda sledování je adekvátním nástrojem zjišťování hodnot ve vztahu k životnímu stylu a místu pohybových aktivit v tomto životním stylu a lze ji používat v dalším výzkumném sledování i vzhledem k tomu, že byla používána i v evropském sociálním výzkumu, jehož výsledky mohou být použity jako srovnávací materiál.

Sport a pohybové aktivity mohou ovlivnit životní styl, a jak se zdá nesou sebou i větší preferování některých hodnot (hodnoty spojené se sportem) a hodnotových typů (Bezpečí, Hédonizmus, Benevolence, Stimulace). V současnosti narůstá význam sportu i v rovině socializace a to zejména v souvislosti s chápáním sportování jako smysluplné náplně volného času a to i za práh navazování a upevňování sociálních vazeb obohacujících život (Sekot, 2006). Právě v dětském a dospívajícím věku by měly být jedinci vedeni k pozitivnímu vztahu k pohybu, což by mohlo umožnit i ovlivnění jejich hodnotové preference

LITERATURA

- Kavalíř, P. (2003). *Pozice sportu v hodnotových systémech a preferencích žáků středních škol*. Disertační práce. Praha: FTVS.
- Pěkný, M. (2007). *Porovnání hodnotového systému sportující a nesportující mládeže*. Diplomová práce. Praha: FTVS.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: Free Press.
- Sak, P. (2000). *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč.
- Sekot, A. (2006). *Sociologie sportu*. Brno: Paido.
- Slepička, P. (2007). Problematika hodnot a hodnotových orientací ve sportu. *Čes. Kinantropologie*, Vol. 11, s. 9-16.
- Schwartz, S., H. (1992). Universal in the Content and Structure of Values. *Advances in Experimental Social Psychology*, Vol. 25, s. 1-65.

Martin Pěkný
FTVS UK Praha
J. Martího 31
162 52 Praha 6, CZ
e-mail: Mpekny@ftvs.cuni.cz